

УДК 351.72:336

Л. І. Кийда, старший викладач кафедри
державного управління та митної справи
Університету митної справи та фінансів

СПРОЩЕННЯ ПІД ЧАС ПЕРЕМІЩЕННЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ ТА ДЕКЛАРУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ЦІННОСТЕЙ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Стратегічний курс України до Європейського Союзу та до світового співтовариства актуалізує перед Державною фіскальною службою України завдання сформуванати та реалізувати державну політику у сфері державної митної справи, яка має сприяти прискоренню зовнішнього товарообігу та пасажиропотоку, а також підвищити ефективність митного контролю. Через митний кордон України щодня фізичні особи та представники юридичних осіб переміщують готівку, банківські метали й цінні папери.

Розкрито правила, яких мають дотримуватися фізичні особи чи представники юридичних осіб під час переміщення валютних цінностей через митний кордон України. Знання даних правових норм важливе для спрощення та прискорення митного контролю.

Ключові слова: переміщення готівки; митний кордон; валютні цінності; готівка; банківські метали; дорогоцінні метали; письмове декларування; усне декларування; індивідуальна ліцензія; спеціальний дозвіл.

Strategic course of Ukraine to European Union and to the world concord actualize before Government fiscal service of Ukraine a task from forming and realization of public policy in the field of state custom affair, called instrumental in the acceleration of external commodity turnover and passenger flow, and also increase of efficiency of custom control. Through customs border of Ukraine every day individuals and representatives of legal entities move cash, precious metals and securities.

The article deals with the rules to be followed by individuals or representatives of legal entities when moving currency values through the customs border of Ukraine. Knowledge of these legal procedures is important for simplification and acceleration of custom control.

Key words: moving cash; customs border; currency values; cash; bank metals; precious metals; a written declaration; oral declaration; individual license; special permission.

Постановка проблеми. В реалізації зовнішньоекономічної політики Україна переходить на міжнародні стандарти регулювання митної діяльності, як і решта держав світу. Головний суб'єкт реалізації державної митної політики – Державна фіскальна служба України, діяльність якої значно впливає на процеси суспільного розвитку, економічну та політичну незалежність держави. Тож актуально проаналізувати функціонування фіскальної служби, визначити пріоритетні завдання та спроможність ефективно реалізувати національну митну політику на основі світових тенденцій у сфері державної митної справи.

Основна мета даної статті полягає в узагальненні та поглибленні теоретичних підходів митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності, в удосконаленні форм митного контролю для забезпечення національної економічної безпеки. Україна переходить на міжнародні стандарти здійснення зовнішньоекономічної діяльності під час переміщення через митний кордон України та декларування валютних цінностей у контексті євроінтеграції.

© Л. І. Кийда, 2015

Важливий елемент державного управління зовнішньоекономічної діяльності – здійснення митного контролю, який відповідно до законодавства України покладається на Державну фіскальну службу України. За погодженням зі спеціально вповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи митниці можуть застосовувати спрощений митний контроль під час переміщення валютних цінностей фізичних та юридичних осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми організації та здійснення митного контролю широко розглянуто у спеціальній фаховій літературі, зокрема в працях Є. М. Бережного, Ю. П. Соловкова, П. В. Пашка та інших учених і практиків митної системи. Особливу увагу в наукових працях приділено питанням удосконалення системи митного контролю шляхом уведення в практику органів фіскальної служби здійснення форм спрощеного митного контролю. Проте, незважаючи на досить широке висвітлення проблем щодо митного контролю, наразі залишилось багато невирішених питань через різні розуміння його ролі та місця в системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, організацію спрощеного митного контролю в умовах інтеграції до світового економічного простору та сучасні методи його здійснення.

Мета статті – узагальнити й поглибити теоретичні підходи до організації та здійснення спрощеного митного контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності, розробити пропозиції щодо вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Входячи у систему міжнародних економічних відносин, зокрема у СОТ, в умовах інтенсивного формування глобалізації та інтеграційних процесів, Україна має враховувати сучасні тенденції світового розвитку. Важливий елемент державного управління зовнішньоекономічної діяльності – митний контроль, який відповідно до законодавства України покладається на Державну фіскальну службу України.

Діяльність митних органів фіскальної служби України пов'язана зі здійсненням митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, особистих речей, валютних цінностей, які переміщуються через митний кордон України. В будь-якій державі формується єдина система митного контролю, яка має узгоджуватися із завданнями країни. Митному контролю підлягають усі товари та транспортні засоби комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон у системі державного регулювання України.

Митний контроль передбачає, що митні органи фіскальної служби мають здійснювати мінімум митних процедур, необхідних для забезпечення дотримання законодавства України з питань митної справи. Обсяг таких процедур і порядок їх застосування визначаються згідно з Митним кодексом, іншими нормативно-правовими актами, а також міжнародними договорами України, укладеними в установленому законом порядку.

Відповідно до ч. 3 ст. 197 Митного кодексу України обмеження щодо ввезення на митну територію України та вивезення за її межі валютних цінностей, а також порядок переміщення їх через митний кордон України, у тому числі особливості декларування валютних цінностей (зокрема, визначення граничних сум валютних цінностей, які підлягають письмовому або усному декларуванню), встановлюються Національним банком України [1]. Порядок переміщення готівки та банківських металів через митний кордон України визначено Інструкцією про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, затвердженої постановою правління Національного банку України від 27.05.2008 р. № 148 [2].

Ця Інструкція встановлює для резидентів і нерезидентів порядок переміщення (ввезення, вивезення, пересилання) готівки та банківських металів через митний кордон України. Вимоги цієї Інструкції не поширюються на порядок увезення в Україну та вивезення за її межі готівки і банківських металів уповноваженими банками.

Механізми державного управління

Терміни, що використовуються в цій Інструкції, вживаються в такому значенні:

- готівка – це готівкова валюта України та готівкова іноземна валюта у вигляді банкнот і монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території певної держави, банкноти та монети, вилучені з обігу або ті, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу (крім монет, що належать до банківських металів), і дорожні чеки;

- банківські метали: золото, срібло, платина, метали платинової групи, доведені (афіновані) до найвищих проб відповідно до світових стандартів у зливках і порошках, що мають сертифікат якості, а також монети з дорогоцінних металів з пробами для вітчизняних монет не нижче ніж 995 (золото), 999 (срібло), 999,5 (платина й паладій) і в іноземних монетах із дорогоцінних металів з пробами не нижче 900 (золото), 925 (срібло), 999 (платина й паладій);

- повноважний представник – особа, якій згідно із розпорядженням керівника юридичної особи надано повноваження здійснювати конкретні дії.

- резиденти:

- фізичні особи (громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі ті, що тимчасово перебувають за кордоном;

- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), із місцезнаходженням на території України, які здійснюють свою діяльність на підставі законів України;

- дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва України за кордоном, які мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також філії та представництва підприємств і організацій України за кордоном, що не здійснюють підприємницької діяльності;

- нерезиденти:

- фізичні особи (іноземні громадяни, громадяни України, особи без громадянства), які мають постійне місце проживання за межами України, в тому числі ті, що тимчасово перебувають на території України;

- юридичні особи, суб'єкти підприємницької діяльності, що не мають статусу юридичної особи (філії, представництва тощо), із місцезнаходженням за межами України, які створені й діють відповідно до законодавства іноземної держави, у тому числі юридичні особи та інші суб'єкти підприємницької діяльності з участю юридичних осіб та інших суб'єктів підприємницької діяльності України;

- розташовані на території України іноземні дипломатичні, консульські, торговельні та інші офіційні представництва, міжнародні організації та їх філії, що мають імунітет і дипломатичні привілеї, а також представництва інших організацій і фірм, які не здійснюють підприємницької діяльності на підставі законів України.

Для вимог цієї Інструкції перерахунок сум готівки в євро здійснюється за офіційним курсом гривні до євро, установленим Національним банком, або за крос-курсом, визначеним згідно з офіційним курсом гривні до відповідних іноземних валют на день перетину митного кордону України або на день пересилання готівки.

Фізична особа незалежно від віку має право вивозити за межі України і ввозити в Україну готівку та банківські метали відповідно до норм, передбачених цією Інструкцією. Митна декларація є підставою для вивезення (ввезення) зазначеної в ній готівки та банківських металів і здійснення операцій за дорученням резидента або нерезидента протягом одного року з часу оформлення декларації.

Фізичні та юридичні особи несуть відповідальність за недекларування готівки і банківських металів, що переміщуються через митний кордон України, відповідно до законодавства України. Розглянемо правила ввезення в Україну та вивезення за її межі готівки.

Механізми державного управління

1. Фізична особа має право ввозити в Україну та вивозити за її межі готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 000 євро, без письмового декларування митному органу.

2. Фізична особа – резидент має право ввозити в Україну та вивозити за її межі готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, що підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), виключно на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро. Строк дії таких документів – 30 календарних днів, починаючи з дня видачі.

3. Фізична особа – нерезидент має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі.

4. Фізична особа – нерезидент, який має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, якщо сума готівки, що вивозиться, не перевищує суми готівки, письмово задекларованої цією особою митному органу під час ввезення в Україну. Вивезення готівки у такому випадку здійснюється за умови її письмового декларування митному органу в повному обсязі.

5. Юридична особа ввозить готівку в Україну або вивозить її за межі України через повноважного представника без обмеження суми на умовах письмового декларування відповідному митному органу в повному обсязі.

Повноважний представник юридичної особи, якій належать (орендовані, зафрахтовані або ті, що формуються в Україні/за її межами) транспортні засоби, що здійснюють пасажирські рейси, ввозить/вивозить готівку, отриману на транспортному засобі за надані послуги та/або реалізований товар, на підставі відповідних касових документів.

Повноважний представник декларує готівку, яку ввозить/вивозить за дорученням юридичної особи, та власні кошти окремо з використанням двох примірників митної декларації. Підстава для ввезення/вивезення готівки капітаном судна закордонного плавання – генеральна (загальна) декларація.

6. Фізична особа – нерезидент, який має право вносити кошти на рахунки в уповноважених банках або виконувати інші операції в банках України на підставі митної декларації у випадках, передбачених законодавством України.

Правила пересилання готівки дещо інші [3].

1. Дозволяється пересилати в Україну та за її межі готівку в міжнародних поштових відправленнях й у міжнародних експрес-відправленнях з оголошеною цінністю з дотриманням Правил надання послуг поштового зв'язку, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 р. № 270; Конвенції щодо уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень; Постанови Кабінету Міністрів України від 25.12.2002 р. № 1948 “Деякі питання здійснення митного контролю товарів та інших предметів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”:

а) фізичним особам, юридичним особам (крім уповноважених банків) у сумі, що не перевищує в еквіваленті 300 євро;

б) уповноваженим банкам.

Міжнародні поштові відправлення та міжнародні експрес-відправлення, в які вкрито готівку в сумі, що перевищує встановлені цією Інструкцією норми, отримувачам не видаються, а повертаються відправникам.

Вимоги до переміщення банківських металів.

1. Фізична особа має право ввозити в Україну і вивозити за її межі банківські метали вагою, що не перевищує 500 г, у вигляді злиwkів і монет на умовах письмового декларування митному органу в повному обсязі.

2. Фізична особа має право вивозити за межі України банківські метали вагою, що перевищує 500 г, у вигляді зливків і монет на підставі індивідуальної ліцензії на вивезення за межі України банківських металів та за умови письмового декларування митному органу. Ліцензію видає територіальне управління Національного банку за місцем проживання фізичної особи [4].

Для отримання ліцензії фізична особа має подати такі документи:

- заяву про видачу ліцензії в довільній формі;
- копії сторінок паспорта (або документа, що його замінює), які містять прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), дату народження, серію та номер паспорта (або документа, що його замінює), місце проживання;
- копії документів, що підтверджують придбання банківських металів у вповноважених банках.

3. Банківські метали вагою, що перевищує 500 г, мають право ввозити в Україну виключно вповноважені банки.

4. Юридичні особи (крім уповноважених банків) не мають права ввозити в Україну і вивозити за її межі банківські метали, за винятком увезення в Україну юридичною особою – резидентом банківських металів, що виготовлені нерезидентом за договором про перероблення (афінаж) давальницької сировини, якщо ці банківські метали в повному обсязі продаються Національному банку України (Державній скарбниці України). Підставою для ввезення в Україну цих банківських металів є спеціальний дозвіл Національного банку України.

Для надання юридичній особі – резиденту спеціального дозволу необхідні такі документи:

- заява;
- копія договору з нерезидентом про перероблення (афінаж) банківських металів з давальницької сировини;
- копія договору про продаж банківських металів Національному банку України.

Юридична особа – резидент подає до Національного банку України в строк не більше ніж 10 робочих днів з дати оформлення митної декларації на ввезення банківських металів копію митної декларації та опис увезених банківських металів з розподілом за вагою зливків, за номіналом монет, засвідчених підписом керівника або заступника керівника юридичної особи – резидента й відбитком печатки цієї юридичної особи [2].

Переміщення цінних паперів через митний кордон України.

Платіжні документи та цінні папери – це акції, облігації, купони до них, векселі (тратти), боргові розписки, акредитиви, чеки, банківські накази, депозитні сертифікати, інші фінансові та банківські документи, виражені у валюті України, в іноземній валюті або банківських металах.

Порядок переміщення платіжних документів і цінних паперів регулюється постановою правління НБУ “Про затвердження Положення про переміщення цінних паперів через митний кордон України” від 22.12.2011 р. № 469 (зі змінами) [5].

Фізична й юридична особи мають право вивозити (пересилати) за межі України цінні папери на умовах письмового декларування та за наявності індивідуальної ліцензії Національного банку на вивезення (пересилання) за межі України цінних паперів. Не потребують отримання цієї ліцензії операції з вивезення (пересилання) за межі України фізичною особою виражених в іноземній валюті цінних паперів, які раніше ця особа ввозила в Україну, що підтверджується митною декларацією.

Фізична та юридична особи мають право ввозити (пересилати) в Україну цінні папери, виражені в іноземній валюті, на умовах письмового декларування, а цінні папери, виражені у гривнях, на умовах письмового декларування та за наявності індивідуальної ліцензії

Національного банку на ввезення (пересилання) в Україну цінних паперів. Не потребують отримання цієї ліцензії операції з увезення (пересилання) в Україну фізичною та юридичною особами цінних паперів, виражених у гривнях, які ця особа раніше вивозила (пересилала) раніше за межі України, що підтверджується митною декларацією.

Окремого розгляду потребують правила та процедури, що визначають порядок видачі ліцензії суб'єктові ЗЕД, якими передбачено, що Заявник (резидент або нерезидент) для отримання ліцензії зобов'язаний подати до Національного банку такі документи:

а) заяву про видачу ліцензії;

б) виписку (витяг) з Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців або її копію, засвідчену нотаріально чи державним органом, який видав документ, – для резидентів (юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців);

в) нотаріально засвідчені копії документів про державну реєстрацію (витяг із торговельного, банківського, судового реєстру тощо) – для нерезидентів – юридичних осіб;

г) копії сторінок паспорта (або документа, що його замінює), які містять прізвище, ім'я, по батькові (якщо є), дату народження, серію і номер, дату видачі та найменування органу, що видав документ, місце проживання – для фізичних осіб (резидентів і нерезидентів);

г) копії цінних паперів, що плануються для переміщення через митний кордон України;

д) оригінали або нотаріально засвідчені копії документів, які підтверджують набуття/відчуження заявником прав власності на цінні папери та/або згідно з якими розміщено/видано цінні папери (копії договорів купівлі-продажу цінних паперів, міни, зовнішньоекономічних договорів, які передбачають проведення розрахунків із застосуванням векселів, документів, що підтверджують отримання цінних паперів у спадщину, тощо).

Національний банк приймає рішення про видачу ліцензії або про відмову в її видачі не пізніше 20 робочих днів із дати надходження повного пакета документів, визначених цією главою. Національний банк має право запитувати й отримувати від заявника додаткові документи чи їхні копії, потрібні для з'ясування обставин щодо операцій з переміщення цінних паперів через митний кордон України. Копії документів, що подаються для отримання ліцензії, мають засвідчуватися підписом заявника (для юридичних осіб – резидентів – підписом керівника або заступника керівника) та відбитком його печатки (за наявності) або нотаріально. Документи, складені іноземною мовою, слід перекласти на українську (правильність перекладу засвідчується нотаріально). Не перекладаються на українську мову документи, складені російською мовою. Документи, що мають підчищення або дописування, закреслені слова або інші виправлення, а також документи, текст яких неможливо прочитати, не приймаються до розгляду.

Ліцензія, зміни до ліцензії оформлюються у двох примірниках. Перший примірник ліцензії (змін до ліцензії), оформлений на номерному бланкові Національного банку, надсилається власникові ліцензії (видається під підпис власникові ліцензії або його довіреній особі) після здійснення оплати за надання ліцензії (змін до ліцензії) у розмірі, встановленому нормативно-правовими актами Національного банку. Другий примірник ліцензії (змін до ліцензії) зберігається в Національному банку.

Власник ліцензії в разі потреби внесення змін до ліцензії (крім зміни переліку цінних паперів, що плануються для переміщення через митний кордон України на підставі ліцензії) зобов'язаний подати протягом строку дії цієї ліцензії до Національного банку клопотання в довільній формі та документи, що підтверджують потребу в унесенні таких змін.

Національний банк приймає рішення про внесення змін до ліцензії у строк не більше ніж 15 робочих днів із дати реєстрації документів, за відсутності підстав для відмови або відкликання ліцензії.

З метою змінити перелік цінних паперів, які плануються для переміщення через митний кордон України на підставі ліцензії, її власник має звернутися до Національного банку для отримання нової ліцензії.

У разі відкликання виданої ліцензії її власник повинен повернути ліцензію Національному банку в десятиденний строк [5].

Національний банк зобов'язаний повідомити заявника (власника ліцензії) про відмову у видачі ліцензії, унесенні змін до неї або відкликання із зазначенням підстав. Однак, незважаючи на певні процедурні спрощення, органи фіскальної служби мають надійно захистити економічні кордони України шляхом підвищення кваліфікації посадових осіб, котрі здійснюють митний контроль і митне оформлення.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Для максимального забезпечення національних інтересів України та успішної інтеграції до ЄС слід гарантувати безперервне переміщення вантажів і громадян із належною швидкістю та якістю, скорочення витрат часу на митний контроль і митне оформлення. Серед очікуваних результатів реформування фіскальної служби саме це головна стратегічна мета діяльності фіскальної служби України, реалізація якої залежить насамперед від удосконалення організації митного контролю, скорочення витрат часу на митний контроль і митне оформлення, покращання міжнародного іміджу держави.

Розглянуто правила й умови переміщення готівки та банківських металів, а також цінних паперів через митний кордон України. Процедура переміщення готівки та банківських металів, а також цінних паперів через митний кордон України описано в чинному законодавстві України. Вона достатньо зрозуміла для пересічних громадян, сприяє зниженню незаконного переміщення готівки та банківських металів, а також цінних паперів через митний кордон України.

Митний контроль за переміщенням валютних цінностей важливий для забезпечення законності їх переміщення через митний кордон України. Це засіб реалізації митної політики держави, що забезпечує економічну охорону митних кордонів. Удосконалення організації митного контролю має значно спростити справляння митних процедур, забезпечити їх прозорість і гласність, гармонізацію митного законодавства України до міжнародних стандартів, а також посилити роль органів фіскальної служби у забезпеченні захисту економічних інтересів держави під час реалізації митної політики, може слугувати напрямами для подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. – К. : Алеута, 2014. – 288 с.
2. Про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України : постанова Правління Національного банку України від 27.05.2008 р. № 148.
3. Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Декрет Кабінету Міністрів України від 11.08.2013 р. № 15-93.
4. Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України, що регулюють порядок видачі індивідуальних ліцензій на здійснення валютних операцій : постанова Національного банку України від 27.03.2013 р. № 109.
5. Про затвердження Положення про переміщення цінних паперів через митний кордон України : постанова Правління Національного банку України від 22.12.2011 р. № 469.